SISÄMINISTERIÖ
Poliisiosasto
Neuvotteleva virkamies Jouko Huhtamäki
p. 0295 488 556

4.1.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 55/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnassa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

1. Esityksen tarkoitus ja sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki, jolla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa. Esityksellä pantaisiin myös osittain täytäntöön Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston 21 päivänä joulukuuta 2017 antama terrorismin torjuntaan ja ns. vierastaistelijoihin liittyvä päätöslauselma, joka muun muassa velvoittaa YK:n jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset keräämään lentoliikenteen matkustajarekisteritietoja.

Keskeiset ehdotukset

Matkustajarekisteridirektiivi velvoittaa lentoliikenteen harjoittajat siirtämään määritellyt matkustajatiedot jäsenvaltioiden perustamille tai nimeämille matkustajatietoyksiköille direktiivissä määritellyn terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjumiseksi. Matkustajatiedoilla tarkoitetaan kunkin matkustajan matkustajatiedot sisältävää rekisteriä joka sisältää matkustajan varausten käsittelyä ja valvontaa koskevat tiedot, esimerkiksi henkilön nimi, osoite ja yhteystiedot sekä maksutapaa koskevat tiedot.

Suomessa direktiivin tarkoittamana matkustajatietoyksikkönä toimisi poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) 5 §:n mukaisessa PTR- rikostiedustelurakenteessa muodostettu yksikkö. Matkustajatietoyksiköt analysoivat tietoja ennalta määriteltyjen kriteereiden mukaan sekä vertaavat tietoja terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnan kannalta olennaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin rekistereihin ja tietokantoihin. Tavoitteena on tunnistaa henkilöt, joiden osalta kansallisten lainvalvontaviranomaisten tai Euroopan poliisiviraston Europolin on tehtävä lisätutkimuksia, koska he saattavat olla osallisina matkustajarekisteridirektiivissä määritellyissä terrorismirikoksissa tai vakavassa rikollisuudessa. Mikäli aihetta lisätutkimuksille ilmenee, matkustajatietoyksikkö toimittaa tiedot oman jäsenvaltionsa toimivaltaisille viranomaisille tai toisen EU:n jäsenvaltion matkustajatietoyksikölle. Suomen toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos. Myös Europolilla on oikeus pyytää yksittäisiä tietoja tehtäviensä ja toimivaltansa rajoissa. Matkustajatietoja voidaan toimittaa kolmansille valtioille vain yksittäistapauksessa ja tietosuojadirektiivin asettamien yleisten edellytysten lisäksi matkustajarekisteridirektiivi asettaa erityisiä edellytyksiä tietojen luovutukselle.

Matkustajatietoja on säilytettävä matkustajatietoyksikössä viisi vuotta. Kuuden kuukauden kuluttua tietojen matkustajatietoyksikölle toimittamisesta tiedoista on erotettava häivyttämällä sellaiset tiedonosat, joiden avulla voisi olla mahdollista tunnistaa välittömästi matkustaja, johon tiedot liittyvät. Tämän kuuden kuukauden jälkeen yksittäiset matkustajatiedot häivytetyt tiedonosat mukaan lukien saisi luovuttaa vain poliisilta, Tullilta, Rajavartiolaitokselta, toisen jäsenvaltion matkustajatietoyksiköltä tai tämän

toimivaltaiselta viranomaiselta tai Europolilta tulleen perustellun pyynnön johdosta ja päällystöön kuuluvan poliisimiehen suostumuksella.

2. Direktiivin täytäntöönpanon tilanne ja soveltaminen EU:n jäsenvaltioiden välisiin lentoihin

Komissio ilmoitti 8.11.2018 että siihen mennessä 20 jäsenvaltiota oli ilmoittanut saattaneensa direktiivin täysin kansallisesti voimaan ja kolme jäsenvaltiota saattaneensa osittain voimaan. 23 jäsenvaltiota on ilmoittanut soveltavansa direktiiviä myös EU:n sisälentoihin. Irlanti ei ole ilmoittanut soveltavansa sisälentoihin. Portugalin ja Kreikan osalta ei ole tietoa aikovatko ko. valtiot soveltaa direktiiviä sisälentoihin vai onko heillä sama tilanne sama kuin Suomella eli ilmoitus soveltamisesta tai soveltamatta jättämisestä tehdään vasta kun direktiivin kansallinen täytäntöönpano on suoritettu ja siitä notifioidaan. Jäsenvaltio voi tehdä sisälentoja sisällyttämistä koskevan ilmoituksen tai peruuttaa tällaisen ilmoituksen tai muuttaa ilmoituksen sisältöä koska tahansa.

3. Riippuvuus muista esityksistä

Terrorismirikosten määritelmä

1. lakiehdotuksen 3 §:n 6 kohdan mukaan terrorismirikoksilla tarkoitetaan rikoslain (1889/33) 34 a luvun 1—5 §:n mukaisia terrorismirikoksia. Viittaus perustuu matkustajarekisteridirektiivin viittaukseen neuvoston puitepäätökseen 2002/475/YOS (1—4 artikla), joka on korvattu terrorismin torjumisesta ja kyseisen puitepäätöksen korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/541 (terrorismidirektiivi). Terrorismidirektiivin 27 artiklan mukaan viittauksia terrorismipuitepäätökseen pidetään viittauksina tähän direktiiviin. Terrorismidirektiivi on pantu täytäntöön hallituksen esityksellä 30/2018 vp, jonka tarkoittama lainsäädäntö tuli voimaan 15.11.2018 (874/2018). Näin ollen terrorismirikoksen määritelmä 1. lakiehdotuksen 3 §:n 6 kohdassa tulee muuttaa vastaamaan voimassa olevan lain mukaista terrorismirikosten määritelmää seuraavasti;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan,

Hallituksen esitys;

— — — — — — — — — — — — — — —

6) *terrorismirikoksella* rikoslain (39/1889) 34 a luvun 1—5 §:ssä tarkoitettuja rikoksia;

— — — — — — — — — — — — — — —

15.11.2018 voimaan tullut rikoslain muutos;

— — — — — — — — — — — — — — —

6) terrorismirikoksella rikoslain (39/1889) 34 a luvun 1—5 c §:ssä tarkoitettuja rikoksia;

— — — — — — — — — — — — — — —

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp).

1. lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentissa esitetään että sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, matkustajarekisteritietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (/). Lisäksi ehdotuksen 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa esitetään että matkustajatietoyksikkö saa siirtää matkustajarekisteritietoja ja tietojen käsittelyn tuloksia kolmanteen maahan vain yksittäistapauksessa ja edellyttäen, että henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 41—43 §:n säännöksiä noudatetaan. Vielä ehdotuksen 13 §:n 1 momentissa esitetään että henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 23 §:stä poiketen tarkastusoikeutta ei ole matkustajarekisteritietojen käsittelyn tuloksia koskeviin tietoihin.

Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018) tuli voimaan 1.1.2019 yllä mainituilta osin muuttamattomana joten nyt käsiteltävä hallituksen esitys on näiltä osin voimassa olevan lain mukainen.

4. Muuta

PTR- viranomaisten henkilötietolainsäädäntöjen uudistaminen

Hallituksen esityksen nykytilan lainsäädäntö- jaksossa todetaan että poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 242/2018) annettiin eduskunnalle 22.11.2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Tullissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 259/2018) annettiin eduskunnalle 29.11.2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 241/2018) annettiin eduskunnalle 22.11.2018.

Laki liikenteen palveluista

Laki liikenteen palveluista on tullut voimaan 1.7.2018. Ajoneuvot ja vesikulkuneuvot rekisteröidään lain V osan 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun liikenneasioiden rekisteriin. Näin ollen 1. lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentin 7 ja 8 kohdan viittaukset tulee päivittää vastaavasti;

Hallituksen esitys;

— — — — — — — — — — — — — — —

7) ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain (541/2003) 1 §:ssä tarkoitettu ajoneuvoliikennerekisteri;

8) vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain (424/2014) 1 §:ssä tarkoitettu vesikulkuneuvorekisteri;

— — — — — — — — — — — — — — —

1.7.2018 voimaan tullut laki liikenteen palveluista;

— — — — — — — — — — — — — — —

7) liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) V osan 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun liikenneasioiden rekisteriin rekisteröidyn ajoneuvon ja vesikulkuneuvon tiedot.

— — — — — — — — — — — — — — —